3. Shermatova D. Kutubxona va axborot-resurs markazlari faoliyati. - Tashkent: Fan, 2019.
4. UNESCO. Raqamli asrda kutubxonalar. - Tashkent, 2022.
5. Sharipova D., Shamshetova H. Qaraqalpaqstanda kitapxanalardıń payda bolıwı hám olardı rawajlandırıwdıń aktual máseleleri. https://wordlyknowledge.uz/
6. Aytımova D. Kitapxana iskerligin rawajlandırıwda innovacion texnologiyalardıń áhmiyeti https://uzdsmi-nf.uz/jurnal-haqida/ .

REZYUME. Bul maqalada kitapxana shólkemlestiriw teoriyalıq tiykarları, onıń tariyxıy rawajlanıwı, tiykarǵı principleri hám zamanagóy kózqarasları keń kólemde tallanadı. Kitapxana fondların qáliplestiriw hám saqlaw máseleleri, málimleme-resurs orayları hám sanlı kitapxanalardıń abzallıqları, innovaciyalıq texnologiyalardıń tarawǵa tásiri ilimiy jaqtan tiykarlanadı.

РЕЗЮМЕ. В данной статье подробно анализируются основы теории библиотечной организации, ее историческое развитие, основные принципы и современные подходы. Научно обоснованы вопросы формирования и хранения библиотечных фондов, преимущества информационно-ресурсных центров и цифровых библиотек, влияние инновационных технологий на сферу.

SUMMARY. This article extensively analyzes the foundations of library organization theory, its historical development, main principles, and modern perspectives. Issues of forming and storing library collections, the advantages of information resource centers and digital libraries, and the impact of innovative technologies on the industry are scientifically substantiated.

JOQARÍ ARNAWLÍ BILIMLENDIRIW MÁKEMELERI JANÍNDAǴÍ MÁLIMLEME RESURS ORAYLARÍNÍŃ JUMISÍ (ǴÁREZSIZLIK JÍLLARÍNDA)

Dauletbaeva Gulzira Saǵınbay qızı – *magistr*
Ózbekstan mámleketlik kórkem óner hám mádeniyat institutı Nókis filialı

Tayanısh sózler: málimleme resurs orayları, joqarı arnawlı bilimlendiriw, ǵárezsizlik jılları, sanlastırıw, elektron kitapxana, málimleme-kommunikaciya texnologiyaları.

Ключевые слова: информационно-ресурсные центры, высшее специальное образование, годы независимости, цифровизация, электронная библиотека, информационно-коммуникационные технологии.

Key words: information resource centers, higher specialized education, years of independence, digitization, electronic library, information and communication technologies.

Kirisiw. Joqarı bilimlendiriw sistemasınıń rawajlanıwı zamanagóy málimleme texnologiyalarınıń keńnen engiziliwi hám bilimlendiriw procesiniń málimleme menen támiyinleniw dárejesi menen tikkeley baylanıslı.

Ǵárezsizlik jıllarında Ózbekstanda, atap aytqanda, Qaraqalpaqstanda joqarı arnawlı bilimlendiriw mákemeleri janında málimleme resurs orayları (ARM) jumısı jáne de rawajlandı. Bul oraylar zamanagóy kitapxana xizmetlerin kórsetiw, ilimiy-izertlew jumısların qollap-quwatlaw hám sanlastırılǵan málimleme resursların keń jámiyetshilikke usınıw sıyaqlı wazıypalardı orınlaydı. Málimleme resurs orayları studentler, izertlewshiler hám oqıtıwshılar ushın oqıw hám ilimiy jumıstı rawajlandırıwda áhmiyetli qural bolıp, elektron kitapxana sistemaları, internet arqalı málimleme almasıwı hám bilimlendiriw resurslarınan nátiyjeli paydalanıw imkaniyatların bermekte. Sonıń menen birge, bul oraylardıń rawajlanıw procesinde bir qatar mashqalalar - texnikalıq hám materiallıq támiynattıń jetispewshiligi, kadrlardıń mamanlıǵın arttırıw zárúrligi de bar. Bul maqalada Qaraqalpaqstanda joqarı arnawlı bilimlendiriw mákemeleri janındaǵı málimleme resurs oraylarınıń ǵárezsizlik jıllarında qalay rawajlanǵanlıǵı, olardıń bilimlendiriw procesindegi ornı hám nátiyjeliligi, sonday-aq, bar mashqalalar hám olardı sheshiw boyınsha usınıslar analiz etiledi. Joqarı bilimlendiriw hár qanday jámiyettiń sociallıq-ekonomikalıq rawajlanıwında áhmiyetli orın tutadı. Ǵárezsizlikke eriskennen keyin Ózbekstan, atap aytqanda, Qaraqalpaqstan Respublikasında da bilimlendiriw sistemasın reformalaw hám onı zamanagóy talaplar dárejesine kóteriw boyınsha keń kólemli reformalar ámelge asırıldı. Joqarı arnawlı bilimlendiriw sisteması mámlekettiń intellektuallıq potencialın qáliplestiriw, zamanagóy ilim hám texnologiyalardı rawajlandırıw jáne xalıqaralıq maydanda básekige

shıdamlı qánigelerdi tayarlawǵa baǵdarlandı [2, 67-74]. Ǵárezsizliktiń dáslepki jıllarında joqarı bilimlendiriw mákemeleriniń sanın arttırıw hám olardıń sapasın jaqsılaw áhmiyetli máselelerden biri boldı. Qaraqalpaqstanda da jańa universitetler hám institutlar shólkemlestirildi, bar bilimlendiriw dárgaylarınıń materiallıq-texnikalıq bazası bekkemlendi. Sonıń ishinde, Berdaq atındaǵı Qaraqalpaq mámleketlik universiteti (QMU) hám Tashkent mámleketlik agrar universitetiniń Nókis filialı sıyaqlı mákemeler bilimlendiriw procesinde áhmiyetli rol atqaradı. Joqarı bilimlendiriw sistemasında basqıshpa-basqısh reformalar alıp barılıp, bilimlendiriw baǵdarlamaları xalıqaralıq standartlarǵa muwapıq jańalandı. Atap aytqanda, kredit-modul sistemasınıń engiziliwi studentler bilim alıw procesiniń erkin hám beyimlesiwsheń bolıwına imkaniyat jarattı. Sonday-aq, málimleme-kommunikaciya texnologiyalarınan paydalanıw keńeytildi, elektron kitapxanalar hám aralıqtan bilimlendiriw platformaları jolǵa qoyıldı [5, 16-19]. Joqarı bilimlendiriw sistemasınıń rawajlanıwında ilimiy izertlewlerge itibar qaratılıwı áhmiyetli faktorlardan biri bolıp esaplanadı.Ǵárezsizlikten keyin Qaraqalpaqstanda ilimiy izleniwler baǵdarında úlken ózgerisler baqlandı. Universitet hám institutlar janında ilimiy oraylar hám laboratoriyalar shólkemlestirilip, fundamental hám ámeliy izertlewlerge úlken itibar berile baslandı. Ásirese, ekologiya, awıl xojalıǵı, alternativ energiya dárekleri hám suw resursların basqarıw sıyaqlı tarawlar boyınsha izertlewler alıp barılmaqta. Xalıqaralıq birge islesiwdiń rawajlanıwı nátiyjesinde sırt el universitetleri hám ilimiy orayları menen birge islesiw shártnamaları dúzildi. Studentler hám professor-oqıtıwshılardıń almasıw baǵdarlamaları, grant joybarları hám xalıqaralıq ilimiy konferenciyalar joqarı bilimlendiriw sistemasınıń rawajlanıwında áhmiyetli orın iyeledi [1, 145-151]. Soǵan qaramastan, Qaraqalpaqstan joqarı bilimlendiriw sistemasında ele de sheshiliwi kerek bolǵan mashqalalar bar. Sonıń ishinde, ayırım bilimlendiriw baǵdarları boyınsha professor-oqıtıwshılardıń mamanlıǵın arttırıw imkaniyatların keńeytiw, ilimiy izertlewlerdiń nátiyjelerin ámeliyatqa engiziw hám bilimlendiriwdiń materiallıq-texnikalıq bazasın bunnan bılay da jaqsılaw talap etiledi. Bunnan tısqarı, zamanagóy miynet bazarına beyimlesken kadrlar tayarlaw, innovaciyalıq bilimlendiriw metodların keńnen engiziw hám isbilermenlik jáne startap joybarlardı qollap-quwatlaw sıyaqlı baǵdarlarda da reformalardı dawam ettiriw zárúr.

Ǵárezsizlik jıllarında Qaraqalpaqstanda joqarı arnawlı bilimlendiriw sisteması sezilerli dárejede rawajlandı. Jańa bilimlendiriw mákemeleri ashıldı, bilimlendiriwdiń sapası arttırıldı hám ilimiy izertlewlerge itibar kúsheydi. Biraq, jáne de joqarı nátiyjelerge erisiw ushın joqarı bilimlendiriw sistemasın modernizaciyalawdı dawam ettiriw, xalıqaralıq birge islesiwdi keńeytiw hám innovaciyalıq bilimlendiriw baǵdarlamaların engiziw zárúr. Sonda ǵana joqarı bilimlendiriw sisteması jámiyettiń rawajlanıwına múnásip úles qosıwı múmkin.

Málimleme texnologiyalarınıń rawajlanıwı joqarı bilimlendiriw sistemasına sezilerli tásir kórsetip, bilimlendiriw procesinde kitapxanalar, elektron resurslar hám ilimiy maǵlıwmatlar bazalarınıń áhmiyetin arttırmaqta. Usı kózqarastan, Joqarı arnawlı bilimlendiriw mákemeleri janındaǵı Málimleme resurs orayları (MRO) bilimlendiriwdiń sapası hám ilimiy izertlewlerdiń rawajlanıwında áhmiyetli orın iyeleydi. Informaciya resurs orayları tek gana kitap hám ilimiy dereklerdi toplaw emes, al olardı paydalanıwshılarǵa tez jetkerip beriw wazıypasın da atqaradı. Studentler hám professor-oqıtıwshılar ushın internet arqalı ilimiy maqalalarǵa kiriw, elektron sabaqlıqlardan paydalanıw hám ilimiy izleniwler ushın zárúr bolǵan materiallardı izlew imkaniyatları jaratıldı. Sonday-aq, oraylardıń sanlı resursların bayıtıw boyınsha bir qatar joybarlar ámelge asırılmaqta. Biraq, bul processte bir qatar mashqalalar da bar. Sonıń ishinde, texnikalıq hám materiallıq támiynattıń jeterli dárejede bolmawı, málimleme resurs oraylarınıń nátiyjeliligin tómenletiwi múmkin. Kóplegen joqarı bilimlendiriw mákemelerinde zamanagóy kompyuter texnologiyaları hám jedel internet tarmaǵınıń jetispewshiligi elektron kitapxana sistemasınıń tolıq jumıs islewine tosqınlıq etpekte. Sonday-aq, málimleme resurs orayları xızmetkerleriniń mamanlıǵın arttırıw da áhmietli máselelerden biri bolıp esaplanadı. Kitapxana hám málimleme texnologiyaları tarawında isleytuǵın qánigeler turaqlı túrde jańa bilim hám kónlikpelerdi ielep barıwı kerek, sebebi málimleme texnologiyaları jedel rawajlanbaqta. Bul mashqalalardı saplastırıw ushın bir qatar ilajlar kóriliwi kerek. Bárinen burın, málimleme resurs orayların zamanagóy texnologiyalar menen úskenelew, internetke jalǵanıw sapasın hám tezligin arttırıw kerek. Sonday-aq, xızmetkerlerdiń mamanlıǵın arttırıw boyınsha seminarlar hám treningler shólkemlestiriw de paydalı boladı. Bunnan tısqarı, xalıqaralıq ilimiy málimleme bazalarınan paydalanıw imkaniyatların keńeytiw, joqarı bilimlendiriw mákemeleri hám sırt el kitapxanaları arasında birge islesiwdi rawajlandırıw zárúr.

Juwmaq. Joqarı arnawlı bilimlendiriw mákemeleri janındaǵı Málimleme resurs orayları bilimlendiriwdiń sapası hám ilimiy izertlewlerdi rawajlandırıwda úlken áhmiyetke iye. Olar studentler hám professor-oqıtıwshılardı ilimiy ádebiyatlar, elektron resurslar hám zamanagóy málimleme texnologiyaları menen támiyinlep, bilimlendiriw procesiniń nátiyjeliligin arttırıwǵa xızmet etedi.Qaraqalpaqstanda MROlardıń rawajlanıwı nátiyjesinde elektron kitapxanalar engizildi, xalıqaralıq ilimiy bazalarǵa jalǵanıw imkaniyatı jaratıldı hám aralıqtan bilimlendiriw resursları keńeytildi. Biraq, kitapxana fondların tolıq sanlastırıw, málimleme texnologiyalarınan nátiyjeli paydalanıw hám xalıqaralıq ilimiy platformalarǵa tolıq integraciyanı támiyinlew sıyaqlı mashqalalar elege shekem bar. Keleshekte MROlardıń jumısın jetilistiriw ushın sanlastırıw processlerin jedellestiriw, onlayn bilimlendiriw platformaların rawajlandırıw hám málimleme mádeniyatın qáliplestiriwge baǵdarlanǵan baǵdarlamalardı ámelge asırıw zárúr. Bul bolsa bilimlendiriw sistemasınıń básekige shıdamlılıǵın arttırıw jáne studentler hám ilimiy xızmetkerlerdiń málimleme resurslarınan paydalanıw imkaniyatların keńeytiwge járdem beredi.

Paydalanılǵan ádebiyatlar

1. Baltabaevna, X. M. (2025). Kutubxona faoliyati: nazariy va amaliy asoslar. *Oriental Art and Culture*, *6*(1), 145-151.
2. Baxtibayevana, X. S. (2024). Hozirgi kunda axborot-kutubxona muassasalarini avtomatlashtirish holati. tanqidiy nazar, tahliliy tafakkur va innovatsion g ‘oyalar, 1(2), 67-74.
3. Ismatovna, M. M. (2024). Shaxsga yo‘naltirilgan ta’lim-tarbiya jarayonini tashkil etish. *materiallar to‘plami*, 146.
4. Otahanovich, M. Y. (2022). Axborot-kutubxona sohasini rivojlantirishning ustuvor yo‘nalishlarini hal qilish bo ‘yicha asosiy vazifalar. *Miasto Przyszłości*, *28*, 379-386.
5. Otaxonovich, M. Y. (2025). An’anaviy va zamonaviy kutubxona uyg ‘unligi. *world of science*, *8*(2), 16-19.
6. Xalikova, M., Usmonaliyeva, N., & Abdujalilova, D. (2025). KKitapxana xabar iskerliginde bibliografiya isin shólkemlestiriw hám basqariwutubxonachilik: kecha, bugun va ertaga. *Академические исследования в современной науке*, *4*(5), 79-84.

REZYUME. Bul maqalada Qaraqalpaqstanda ǵárezsizlik jıllarında joqarı arnawlı bilimlendiriw mákemeleri janındaǵı málimleme resurs oraylarınıń jumısı tallanadı. Informaciyalıq resurs oraylarınıń bilimlendiriw procesindegi ornı, olardıń kitapxana fondın bayıtıw, sanlastırıw hám zamanagóy informaciyalıq-kommunikaciya texnologiyaların engiziw arqalı bilimlendiriw sapasın arttırıwdaǵı áhmiyeti sáwlelendiriledi. Sonday-aq, málimleme resurs oraylarınıń nátiyjeliligi, bar mashqalalar hám olardı saplastırıw jolları haqqında pikir júrgiziledi. Izertlew nátiyjeleri joqarı bilimlendiriw mákemelerinde málimleme xizmetlerin rawajlandırıw boyınsha ámeliy usınıslardı islep shıǵıwǵa xizmet etedi.

РЕЗЮМЕ. В данной статье анализируется деятельность информационно-ресурсных центров при высших специализированных учебных заведениях Каракалпакстана в годы независимости. Подчеркивается роль информационно-ресурсных центров в образовательном процессе и их значение в повышении качества образования посредством обогащения библиотечных фондов, цифровизации и внедрения современных информационно-коммуникационных технологий. Также обсуждается эффективность информационно-ресурсных центров, существующие проблемы и пути их решения. Результаты исследования будут способствовать разработке практических рекомендаций по совершенствованию информационного обслуживания в высших учебных заведениях.

SUMMARY. This article analyzes the activities of information resource centers at higher specialized educational institutions in Karakalpakstan during the years of independence. The role of information resource centers in the educational process and their significance in improving the quality of education through enriching library collections, digitization, and implementing modern information and communication technologies are highlighted. The effectiveness of information resource centers, existing challenges, and ways to address them are also discussed. The research findings will contribute to developing practical recommendations for enhancing information services in higher educational institutions.